

K zásobovacímu systému vyššího svazu

Dnes již není nutné přesvědčovat vojenské odborníky o tom, že týlové zabezpečení (jako integrace všech činností směřujících k všestrannému zabezpečení vojsk) v podmínkách soudobých válek významně ovlivňuje nejen boj, ale zejména operace pozemních i jiných svazů. Jádrem týlového zabezpečení tvoří materiální zabezpečení a doprava. Činnost těchto prvků podstatně ovlivňuje, a to kladně či záporně souhrn činností (řídících a plánovacích), který zpravidla nazýváme zásobovací systém (zásobovací proces nebo dopravně zásobovací proces). U vyššího svazu tento proces ovlivňuje velitel a štáb, zástupce velitele pro týl, zejména však štáb týlu a v něm oddělení plánování dopravy a materiálního zabezpečení. Materiální zabezpečení realizují (v podmínkách ČSLA) náčelníci služeb, vybavení po své odbornosti maximální pravomocí. Dopravní prostředky týlu vyššího svazu dopravují materiál do operačního prostoru za řízení orgánů správy vojenské dopravy. K plnění těchto zásobovacích úkolů je týl vyššího svazu dostatečně vybaven dopravními prostředky.

Principy zásobovacího systému jsou v současné době odvozeny ze zásad týlu Sovětské armády s určitými modifikacemi na podmínky našeho státu.

Rada činitelů ovlivňuje jak tvorbu zásobovacího systému, tak i jeho realizaci. Základním faktorem, který podmiňuje existenci zásobovací činnosti vůbec, je ekonomika našeho státu, její proporce, rozvířenost a úroveň. Ekonomika země dává

najenom podmínky k rozvoji a výstavbě materiálních a dopravních složek armády v míru, ale je také základnou k naplňování těchto složek při přechodu na válečné hospodářství a realizuje tudíž, opět podle své velikosti a struktury, požadavky týlu armády za války.

Doby, kdy armáda v průběhu války požadovala menší část národního důchodu, již dávno minuly. Vědeckotechnický rozvoj, bohužel opět zahajovaný v těch oblastech, které mají přímý či nepřímý vliv na armádu, nárokuje čím dále tím více národní hospodářství na další prostředky a materiál, přičemž jejich obměna nebo použitelnost mají čím dále kratší cykly. To znamená, že udržet armádu na soudobých požadavcích předpokládá mj. mít na všech stupních a druzích zabezpečení stále více sil a prostředků na počet vojsk „opravdu“ bojujících na frontě. To opět vede k vytváření jednotek, útvarů a svazků, které mají za úkol podporovat, chránit a zabezpečovat bojující útvary. Síly a prostředky tohoto druhu jsou rozmísťovány podle svého určení prakticky v celé šíři a hloubce pásma vyššího svazu. Jsou čím dále tím více náročnější na nejméně nákladnou techniku, spotřeba materiálu u nich je rovněž vysoká. Jejich nezabezpečení vede u některých až ke katastrofálním situacím. To znamená ve svých důsledcích odpoutat se od vžitých představ i od jednoduché šablony v zásobování tak, jak ji známe z minulých dob, tj. vyšší svaz — svaz — svazek — pluk — prapor.

Uvedené faktory nejsou všechny, ač můžeme říci, že jsou hlavní. Na zásobovací systém má významný vliv i charakter operací, jejich vysoká dynamičnost, nebývalý rozmach operací a existence mohutných prostředků ničení, které ovlivňují zásobování vůbec. Z těchto činitelů je nutné uvést tempo operace, požadavek vést operace bez operačních přestávek, stále rostoucí spotřeba materiálu v operaci, rozrůstající se sortiment materiálu, který musí být zpravidla denně dopravován vojskům, to vše předpokládá a nutí budovat a připravovat nejen řadu zásobovacích orgánů a prostředků, ale vytvářet jim i podmínky. Dále možnost ničení zásob a prostředků na rozsáhlých prostorech, nutí nás vážně se zamýšlet nad nezbytností, rozmísťovat vlastní zásoby a prostředky skrytě, pokud možno při maximální ochraně před účinky ZHN, co je však důležité, i na celém území země. Jednak z důvodů

ochrany, jednak i k tomu si vytvořit předpoklady k zabezpečení variantních výsledků POV. Na zásobovací systém za války, zejména na období POV, má vliv i mírová organizace armády, a to z toho hlediska, že není účelné a ani možné udržovat optimální síly a prostředky zásobovacího charakteru v mírovém období a je nutné je vytvářet buď se vznikem zosťrující se mezinárodní situace nebo až po zahájení války.

V komplexu těchto složitých a navzájem spojených činností vystupují zřetelně dva rozhodující prvky. Je to organizace (jako souhrn řídicích činností) a materiál (spolu s dopravou) jako základní, limitující a nakonec i určující složka. Protože zabývat se problematikou v celé šíři je nad možnosti jednoho článku, zaměřím se pouze na některé otázky organizace zásobovacího procesu.

POŽADAVKY NA MATERIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ ÚTOČNÉ OPERACE VYŠŠÍHO SVAZU V POV

I přes to, že do výzbroje vojsk byly zavedeny prostředky veliké ničivosti, zřejmě nekleslo celkové množství zásob spotřebovaných v operacích vyššího svazu, ani jejich sortiment. Proti dřívějšímu stavu se však změnil poměr spotřebovaných zásob

podle druhů, zejména PHM na úkor munice. Nové názory na použití raket a dělostřelectva opět pomalu přesunují těžiště v materiálové oblasti směrem k municí.

Ke srovnání uvádím dva příklady:

Průměrná denní spotřeba vševojskového svazu v útočné operaci

	1945	1958	1964	1966
munice	65	63	39	31
PHM	10	24	42	43
proviant	16	3	2	4
ostatní materiál	9	10	17	22
Potřeba materiálních prostředků k zabezpečení operace (v %) - 1964				
	s JZ		bez JZ	
munice	30		47	
PHM	40		32	
proviant	4		4,3	
ostatní materiál	26		16,7	

(Podle poznatků ze cvičení ASTRA a SPUTNIK)

Z těchto tabulek po doplnění příslušnou tonáží vyplývá, že proti podmínkám Sovětské armády ve 2. světové válce materiální spotřeba téměř trvale stoupala. Byla-li v roce 1945 průměrná denní spotřeba jedné vševojskové armády (sovětské) 1830 t, v roce 1951 již 5000 tun a v roce 1964 — 5820 tun, tj. 3krát více než na konci druhé světové války (podle „Armejskij tyľ“, Moskva 1964).

Podle našich poznatků ze cvičení (1967) může činit průměrná denní spotřeba (za JZ) svazků 820 tun; vševojskového svazu (4—5 svazků) 4100—4900 tun, leteckého svazu — 6300 tun; vyššího svazu 18 700 až 22 000 tun.

Uvedené důvody vedly v materiální oblasti k tomu, že ve vojskovém i v armádním týlu byly vytvořeny plně pohyblivé

zásoby hlavních druhů materiálních prostředků, zabezpečující samostatnost vojsk i v materiálu na dobu okolo 4—6 dnů bojové činnosti.

Daleko složitější je materiální otázka v rámci týlu vyššího svazu.

Materiální zabezpečení v operacích POV se uskutečňuje z předem vytvořených a připravených zásob. Množství zásob musí zabezpečovat potřeby vojsk v operacích do celé jejich hloubky.

Zásoby se propočítávají na předpokládané počty vojsk vyššího svazu, eventuálně na vojska přicházející na stanovené operační směry v průběhu operace.

Na štábních cvičeních v r. 1967 se kalkulovala tato spotřeba materiálu na útočnou operaci vyššího svazu v POV:

Spotřeba do BÚ vyššího svazu	Svaz	Letecký svaz	Svazky a útvary vyššího svazu	Celkem
munice	8 000	3 300	3 800	23 000
PHM	7 000	23 000	11 000	52 000
proviant	7 000	500	1 800	3 900
ostatní materiál	800	5 000	3 400	9 500
celkem	16 500	31 000	20 000	88 400

Spotřeba do DÚ vyššího svazu	Svaz	Letecký svaz	Svazky a útvary vyššího svazu	Celkem
munice	6 800	2 600	3 100	25 000
PHM	6 000	18 000	8 000	43 300
proviant	500	300	1 500	3 500
ostatní materiál	600	4 000	2 800	8 600
celkem	13 900	24 900	15 400	80 400
CELKEM za operaci	30 400	56 700	35 600	168 800

Z toho vyplývá řada poznatků. Mění se jednak skladba materiálu co do základních druhů (munice a PH). Rovněž v rámci těchto základních materiálů se mění jejich skladba, např. u PH zcela zřetelně stoupá procento leteckých paliv a postupně se mění poměr benzínu a nafty. Stále roste denní i celková potřeba materiálu

a co je podstatné, narůstá nejenom u svazů, ale zejména u svazků a útvarů svazu a vyšších svazů. To se nutně musí odrazit v organizaci zásobovacího procesu. Co se však nepodařilo vyjádřit v článku, avšak je objektivní, je i ta skutečnost, že nebývale vzrostl sortiment materiálu, což musí vést opět k vážným opatřením při organi-

zaci zásobování. Tito činitelé, tj. množství materiálu a rostoucí sortiment vedou k nutnosti urychleně mechanizovat (a později i automatizovat) práce v týlu a k paletizaci materiálu. V minulých letech uskutěčněný rozbor ukázal, že značná část času při zásobovací činnosti je věnována jednak

manipulaci s materiálem ve skladech, jednak při překládání na nižší etapy, kratší doba pak k přepravě. Toto kromě jiného (tj. kromě stoupajícího množství materiálu, který musí být naložen) vede k objektivní nutnosti postavit manipulaci s materiálem na vyšší stupeň.

ZÁSBOVACÍ SYSTÉM TÝLU VYŠŠÍHO SVAZU

Zásobovací systém vyššího svazu je organizován v závislosti na vývoji operační situace, zpravidla tak, aby zabezpečoval pružné a účelné doplňování zásob vojsk a manévr zásobami na několik operačních směrů.

V rámci zásobovacího systému zřetelně vystupuje jako jeho základ materiální složka, tj. v našich podmínkách systém materiálních hospodářů, disponujících zásobami materiálu podle určené kompetence, včetně potřebných osobních, materiálových a technických prostředků.

Podle operačních předpokladů — požadavků, vyjadřovaných rozkazy (nařízeními) velitele a jeho jménem nařízeními zástupce velitele pro týl (ZT) se stanoví, obecně řečeno, jakými prostředky a co přepravit vojskům.

Materiál přepravují dopravní svazky a útvary vyššího svazu, organicky a centrálně včleněné pod velení ZT.

Konkrétní zásobovací proporce, tj. určení odkud, kam, kdy, komu, co a jakými prostředky navrhuje štáb týlu vyššího svazu, čímž plní (kromě daných organizačních principů) základní perspektivní i denní funkci v oblasti zásobovacího systému vyššího svazu.

Dopravní zabezpečení v rámci zásobovacího systému představuje pak souhrn činností dopravních a dopravu zabezpečujících svazků, útvarů, orgánů a zařízení. Je v současné době jedním z integrujících prvků komplexního týlového zabezpečení a vytváří předpoklady k plynulému materiálnímu, technickému a zdravotnickému zabezpečení. Můžeme je považovat za komplex opatření sloužících k zabezpečení plynulého přísunu materiálu, odsunu raněných a nemocných, odsunu nepotřebného materiálu a zabezpečení pobytu vojsk po komunikační síti operačního týlu.

Přísun vyššího svazu týlu v POV je uskutečňován v podstatě ve dvou základních etapách.

1. **První etapa**, tj. ze stálých skladů, skladů národního hospodářství (event. z výroby) do základny vyššího svazu má stacionární, teritoriální charakter a je uskutečňována z valné části po železnicích.

Po železnicích se přepravuje téměř všechny materiál nezbytný k činnosti vojsk vyššího svazu, včetně zásob vyvážených před zahájením POV do operačních prostorů vojsk.

Kromě železniční dopravy je na tomto úseku používána též automobilní doprava, která realizuje první přísun svazkům na základě plánu prvního naložení a může mít jednorázovou přepravní kapacitu okolo 20 000 t v závislosti na mobilizačním rozvinutí a použití automobilních brigád.

V některých případech může být na tomto úseku použita potrubní (polní potrubí, produktovody), ve výjimečných případech vzdušná doprava. Potrubní doprava (tj. produktovody) s rozvojem výroby a spotřeby tekutých paliv v NH bude se stále více podílet na přepravě kapalných pohonných hmot. To vede k výstavbě stacionárních potrubních linek na území státu, které budou plně využitelné k dopravě PH pro vojska vyššího svazu.

2. **Druhá etapa**: Ze základen vyššího svazu svazkům. Hlavním prostředkem dopravy na této etapě jsou automobilní svazky vyššího svazu. Zásoby naložené buď ve stálých skladech, na železničních transportech, ve skladech základen vyššího svazu dopravují automobilní prostředky do oddělení těchto základen event. přímo do skladů svazků. V případě, že budou v rámci týlu vyššího svazu použity tři automobilní brigády (každá o použitelné kapacitě 6000—8000 t), bude možné teoreticky přisunovat v průběhu operace vyššího svazu 50 000 až 80 000 tun materiálu. V průběhu operace se bude koloběh prodlužovat na dva a později na tři až čtyři dny.

Zásobovací činnost na tomto úseku můžeme realizovat několika způsoby, jejichž volba závisí na operační činnosti, na úkolu svazu, na kapacitě a stavu dopravních prostředků vyššího svazu, na organizaci týlu vyššího svazu a svazu, na stavu materiálního zabezpečení, na stavu cest a na jiných podmínkách.

Perspektivním, výkonným a odolným druhem dopravy je i na tomto úseku potrubní doprava. Ekonomičnost tohoto druhu dopravy předpokládá dopravovat pokud možno jeden druh paliva, ve větším

množství, po delší dobu a na maximálně možnou vzdálenost.

V rámci vyššího svazu je ekonomické dopravovat potrubím buď motorovou naftu nebo letecký petrolej.

Na této etapě může být v některých případech využito i izolovaných, sjízdných a provozuschopných úseků železnic nebo splavných vodních toků. V takovém případě dochází vždy ke kombinovanému využití několika různých druhů dopravních prostředků.

Vzdušný přísun je limitován počtem dopravních útvarů, jejich leteckým parkem, počtem vzletů, který je vyčleněn k zásobovacímu účelům apod.

Vzdušnou dopravu používáme jen v naléhavých případech tam, kde je nutné rychle dodat materiál vojskům a kde nemůžeme použít jiné prostředky dopravy. Materiál přepravují dopravní letouny a vrtulníky vyššího svazu, popř. zvláštní svazky a útvary dopravního letectva hlavního velení, přidělené veliteli vyššího svazu.

Pokud budeme využívat vzdušné dopravy, pak v první řadě k dopravě raket, hlavic, důležitých součástek, zejména pro le-

tecký svaz, k odsunu raněných, k přísunu nezbytných důležitých materiálních prostředků útvarům, které plní hlavní úkol vyššího svazu daleko od vlastních vojsk atd. S ohledem na malou přepravní kapacitu a na skutečnost, že dopravní letectvo plní hlavně jiné než zásobovací (odsunové) úkoly, můžeme teprve po důkladném zvážení požadavků přistupovat i k určování potřeb vzdušného přísunu v rámci týlu vyššího svazu i svazu.

Základem reálného zásobovacího systému jsou skutečné materiálové a dopravní možnosti týlu vyššího svazu tak, jak byly v období před zahájením války vytvořeny, nebo jak byly vytvořeny předpoklady k jejich bezprostřednímu rozvinutí. Realizaci, tj. uskutečňování potřeb na základě možností může vážně ovlivnit pružnost či nepohotovost pracujících řídicí či výkonný aparát vyššího svazu. Tato otázka je spojena nejen se stupněm výcviku, školení, výchovy, souhrnně tedy s úrovní našich znalostí, ale i s dobrou či chybně přijatými organizačními principy a na základě toho i jak bude příslušný orgán schopen „zvládnout“ informační proces a vytvořit mu dostatek technických prostředků (což je opět spojeno s ekonomickými možnostmi státu).

VLIV PLÁNOVACÍ ČINNOSTI ŠTÁBU TÝLU VYŠŠÍHO SVAZU NA ZÁSOBOVACÍ PROCES

Vlastním nositelem zásobovacího systému u týlu vyššího svazu je platná organizace velitelství vyššího svazu a přijatá metodika řídicí práce. Odráží stupeň našeho poznání a rozvoj čs. vojenské doktríny v oblasti týlu. Zásobovací systém, používaný dnes v rámci vyššího svazu, odráží též v podstatě zásady platné v rámci států Varšavské smlouvy, zejména však Sovětské armády. Jistě tento systém má ještě řadu nedostatků či kritických styčných míst a je též do značné míry časově velmi náročný.

Ve vztahu k materiálu a dopravě řeší problematiku zásobovacího systému a připravuje podklady k rozhodování ZT vyššího svazu štáb týlu. V něm konkrétně oddělení plánování dopravy a materiálního zabezpečení (OPD MZ) v součinnosti s operačním oddělením.

Toto oddělení je orgánem náčelníka štábu týlu vyššího svazu k ústřednímu plá-

nování přísunu a materiálního zabezpečení a k řízení kořistní služby.

Správa vojenské dopravy jako orgán k odbornému řízení vojenské dopravy odpovídá za plánování, organizaci a řízení železničních a automobilních přeprav a vodní dopravy, za řízení a zabezpečování provozu na železnici a silniční síti a obnovu silnic.

Náčelníci služeb a druhů vojsk předkládají štábu týlu celkové požadavky na přísun v operaci. V jejím průběhu předkládají kromě toho požadavky na všechny jednotlivé přísuny i odběry. Řídí své sklady v zásobovací činnosti a k tomu účelu zasílají po odbornosti podřízeným náčelníkům skladů rozdělovníky materiálu.

Náčelník štábu týlu vyššího svazu na základě návrhů náčelníka OPD MZ navrhuje ZT-NT organizaci zásobovacího systému vyššího svazu a předkládá ZT-NT ke schválení plány přísunu a příkazy (výpisy) NSVD k realizaci.

Zástupce velitele vyššího svazu pro týl — náčelník týlu stanoví způsoby organizace zásobovacího systému a vydává potřebné rozkazy a nařízení k jeho realizaci, navrhuje veliteli vyššího svazu zabezpečení vojsk v rámci své kompetence a předkládá mu k rozhodnutí návrh na pořadí přísunu v případech, kdy požadavky náčelníků druhů vojsk na přísun převyšují možnosti přísunu.

Náčelník základny vyššího svazu organizuje a zabezpečuje plynulé nakládání automobilních útvarů (podle výpisů z denního plánu přísunu vyššího svazu) a organizuje materiální zabezpečení útvarů a svazků vyššího svazu. K tomu zřizuje výdejní místa.

Náčelníci skladů vyššího svazu organizují pak nakládání materiálů ve svých skladech podle nařízení odborných náčelníků, dispozic náčelníka a v součinnosti s veliteli automobilních útvarů a jednotek. Připravují průvodní doklady nakládaného materiálu a vedou účetní evidenci materiálu.

Ze stručného pohledu do metodiky práce různých orgánů týlu vyššího svazu vyplývá, že principy uvedené v předcházejících státech se plně odrážejí i v plánovací činnosti. Materiální hospodář po své linii nese odpovědnost za materiální zabezpečení, zejména na stupni týl—sklad vyššího svazu. Správa vojenské dopravy řídí dopravu (automobilní, železniční, vodní) a též i prvky umožňující dopravu (tj. obnovu a provoz na komunikacích týlu vyššího svazu). Štáb týlu je vrcholný orgán ZT, připravuje koncepční i realizační prvky zásobovacího systému.

V tomto systému je ještě řada otázek, které nejsou zcela rozpracovány a zejména ověřeny praxí. Je to především otázka, na jaké úrovni a jak integrovat dopravu, zda podporovat či omezovat principy postavení služby jako materiálního hospodáře, jakou úlohu má mít v integračních snahách štáb týlu, jak integrovat obnovovací prvky zásobovacího systému a jak s perspektivou rozvíjet informační proces v souladu s me-

chanizací a automatizací rozhodovacích činností u týlu vyššího svazu.

V zásobovací problematice se diskutuje řada dalších náročných otázek, především, zda novým podmínkám odpovídá více direktivní forma doplňování spotřebovaných zásob nižších stupňů, či zda je účelné udržovat tradiční způsoby vyžadování materiálu. **Domnívám se, že s ohledem na charakter operací a boje vůbec, direktivním zásadám při přidělování zásob a spotřebovaného materiálu se nevyhneme dnes a ani v budoucnosti, i při zavedení nových automatizovaných prostředků získávání informací.** Direktivní způsob nejvíce bude vyjadřovat vůli působit tam, kde očekáváme neoptimalnější výsledek a naopak bude i omezovat potřebu reálnými možnostmi. Tento způsob, jak by se snad na první pohled zdálo, neomezuje iniciativu a povinnost se rozhodovat se znalostí věci, ale naopak ji vyžaduje, což můžeme považovat za progresivní.

S touto otázkou úzce souvisí další problematika, tj. „odebírat“ nebo „přisunovat“. Podstata této otázky je skryta určitým výkladem platných řádů, podle kterých vyšší stupeň odpovídá za přísun k podřízeným, rozumí se za zabezpečení podřízeného. Tuto situaci můžeme vysvětlit i tak, že nadřízený učinil vše ke splnění této zásady, přisune-li materiál do zájmového prostoru podřízeného. Naopak nižší stupeň, chápáno moderním pojetím, odebere si sám z takto na jeho úroveň přiblížených zásob to, co „sám“ pokládá za nezbytné, ovšem pouze v rozsahu předpokládaného a „direktivně“ vyčleněného množství zásob. Případné disproporce je možné vyrovnávat v dalších přisunech.

A nakonec považuji za potřebné v rámci úvah o zásobovacím systému zmínit se i o problematice diskutované na dopravní konferenci MNO v roce 1964, tj. **o omezení předkládání zásob na jednotlivých zásobovacích stupních.** Pokud toto překládání není vyvoláno nutností jinak upravit, přeorganizovat, zkompletovat zásoby, zdá se, že překládání je zbytečné a je tedy zbytečným i příslušný zásobovací stupeň.

Musíme však vidět i jiné skutečnosti. Zásoby nejsou jenom k tomu, aby přecházely nepřetržitým tokem k bojujícím jednotkám, ale též k tomu, aby na příslušných stupních tvořily potřebné a operační zásoby, schopné být pohotově v situacích, kdy je nebezpečí z prodlení. To je druhá stránka etap vytvářených po jednotlivých stupních. Vyrovnat se zcela s překládáním na etapách znamená též vyčlenit maximum dopravních prostředků od všech zásobovacích etap, tyto soustředit k nejvyššímu stupni, odkud direktivně odeslat prostředky i s materiálem na nižší stupně. Přitom dbát, aby nebyly použity

jinak než je určeno a aby nezůstaly nevyužity u nižších stupňů. Je to však příliš složitá otázka, než ji bylo možné takto v krátkosti všestranně objasnit.

Na závěr považuji za nutné zdůraznit, že nastíněné otázky zdaleka nevyčerpávají oblast zásobování vojsk vyššího svazu, otázky jeho systému a variant řešení. V dalším se neobejdeme bez důkladné analytické práce po jednotlivých oblastech a úsecích činnosti, důsledně ověřovat praktickými, ale objektivními rozborů, cvičeními apod., oprostěnými od různých „přání“ či autoritativně požadovaných výsledků.